

Роль фахового тексту у підготовці студентів-майбутніх перекладачів до здійснення письмового перекладу науково-технічної літератури

Роль перекладача в сучасному інформатизованому, глобалізованому й полікультурному світі надзвичайно важлива. Питанням професійної підготовки майбутніх перекладачів присвячені дослідження А. Аліпичева, А. Гудманяна, І. Ієронової, О. Ковтун, І. Колодій, В. Комісарова, Н. Комісарової, Л. Латишева, О. Оберемко, О. Павлик, Т. Семигінівської та ін.

Перекладачі у своїй професійній діяльності мають справу з текстами різних стилів і жанрів. У межах цієї розвідки особливу увагу буде присвячено фаховим текстам, оскільки підготовка майбутніх перекладачів до роботи з такими текстами є недостатньо дослідженою. Фаховий текст – інструмент або результат здійсненого мовно-комунікативного процесу, що пов'язаний із професійною суспільно-продуктивною діяльністю. Робота над фаховим текстом вимагає насамперед умінь перекладати, а для цього потрібно мати сформовані навички перекладу, тому доцільно з'ясувати особливості перекладу фахових текстів.

Мета статті – розкрити значущість фахового тексту і методику його застосування в підготовці студентів-майбутніх перекладачів до здійснення письмового перекладу текстів НТЛ.

На початку 80-х років минулого століття з'явилася нова професія, що передбачає роботу з технічними перекладами – «вузькоспеціалізований перекладач» або «технічний перекладач». Складнощі, що виникають під час виконання технічного перекладу, полягають не тільки в тому, що перекладач повинен досконало володіти вихідною і цільовою мовою [1, с. 87]. Вузька спеціалізація технічної документації вимагає розуміння суті матеріалу та врахування законодавчих вимог і технічних норм країни, в якій буде використовуватися той чи інший технічний документ. Таким чином, щоб здійснювати високоякісний технічний переклад, необхідно, насамперед, отримати належну професійну освіту.

Успішна реалізація майбутніх перекладачів повною мірою залежить від їхньої професійної підготовки, якостей і вмінь. Професія перекладача вимагає широких знань (лінгвістичних, екстралінгвістичних, загальнокультурних з галузі країнознавства, історії і літератури, а також знань, необхідних для перекладу в спеціальних галузях – економіці, техніці, юриспруденції, політиці, освіті, медицині та ін.). Крім того, професійна підготовка майбутніх перекладачів є процесом формування їхньої комунікативної компетентності, що передбачає нормативно-правильне й функціонально-адекватне володіння всіма видами мовленнєвої діяльності іноземної мови на рівні, близькому до рівня носія мови [6, с. 28].

Як правило, фахова підготовка потенційних перекладачів у виші здійснюється в рамках курсу теорії та практики перекладу, метою якого є формування у студентів базових знань, умінь та навичок, які дозволяють перекладачу успішно вирішувати свої професійні завдання.

Особливе місце у структурі підготовки перекладачів займає базова лінгвістична підготовка, яка закладає фундамент для професійної перекладацької освіти, головною метою якої повинно стати формування професійної мовної особистості перекладача. У процесі лінгвістичної підготовки перекладача професійно значимими стають такі компетенції як:

1. Семантична – здатність мобілізувати ресурси (системні знання, вміння, особистісні якості), необхідні для вилучення і передачі змісту.
2. Інтерпретативна – здатність мобілізувати ресурси, необхідні для визначення контекстуального значення мовленнєвих засобів та їх трансформації.
3. Текстова – здатність мобілізувати ресурси, необхідні для текстової діяльності: відтворювати текст, а також розрізняти тип, жанр і стиль тексту [7, с. 75].

Важливою умовою, яка сприяє формуванню і розвитку вищезазначених лінгвістичних компетенцій у навчальному процесі є розв'язання різних перекладацьких завдань і ситуацій, спрямованих на розвиток навичок контекстуальної здогадки, компресії, трансформації граматичної структури висловлювання, переформулювання і перефразування змісту, оперування синонімічними та антонімічними засобами, прогнозування ситуації (завершення незакінченого висловлювання), вилучення й утримання в пам'яті основної інформації прослуханого висловлювання (власних назв, дат, цифр, імен) тощо.

Сучасний етап розвитку навчання студентів пов'язаний із підвищенням якості підготовки фахівця, який повинен відрізнятися високим професіоналізмом, здатністю аналізувати свою діяльність, спрямовувати її у потрібному напрямку, уміти працювати з інформацією у будь-якій сфері людської діяльності, знаходити її у різних джерелах, включаючи джерела іноземною мовою. Головним завданням ВНЗ є створення методики навчання для підготовки студентів, які зможуть творчо мислити, застосовувати на практиці отримані знання й умінь, відстоювати свою точку зору [8, с. 154].

Іншомовна компетентність відкриває необмежений доступ для студентів-перекладачів для роботи із фаховими текстами на іноземній мові, дає можливість ознайомитися із досягненнями світової науки і техніки. Майбутнім перекладачам іншомовна компетентність потрібна головним чином для набуття професійної компетенції у подальшій кар'єрі. Тому одним із завдань для навчання студентів-майбутніх перекладачів іноземної мови є створення методики та комплексу вправ для освоєння матеріалу [4, с. 200].

У процесі вивчення іноземної мови проблема формування мовних навичок і умінь на різних етапах займає центральне місце. Під час навчання слід приділити особливу увагу всім видам мовленнєвої діяльності [5, с. 98].

Для того, щоб навчити майбутніх перекладачів працювати з фаховими текстами, спершу необхідно навчити їх користуватися традиційними й інноваційними методами. Для перекладу таких текстів необхідно використовувати спеціальні перекладацькі вузькотермінологічні словники залежно від галузі текстів, з якою вони працюють.

Студенти-майбутні перекладачі повинні добре знати особливості текстів за фахом. У першу чергу це термінологія за фахом, загальнонаукова лексика, складні граматичні конструкції.

У процесі опанування перекладу фахових текстів читання може виступити як засіб і як мета навчання. Читання тісно пов'язане з розумінням тексту і є складним розумовим процесом [2, с. 144]. Якщо студент добре розуміє текст, йому буде легше його перекласти.

Особливу увагу важливо приділити прийомам роботи з автентичними і оригінальними фаховими текстами. Велике значення при читанні фахової літератури має робота з лексикою. У якості прийомів роботи можуть виступати підстановка, комбінування, підкреслення потрібної інформації тощо [9, с. 18]. Доцільно також використовувати завдання, спрямовані на розвиток таких умінь, як уміння працювати зі словом, що має декілька значень, уміння знатися на відтинках слів-синонімів і їх вживанні в мові, уміння розгадувати значення слова, знаючи його антонім, уміння описувати значення слова в тому випадку, якщо точний його переклад відсутній, уміння працювати із словниковою колонкою, користуючись контекстом; уміння вибирати потрібне слово, уміння розуміти слово зі словотвірних елементів [3, с. 165].

Основними видами вправ, що формують перекладацькі навички та вміння студентів-майбутніх перекладачів під час роботи з фаховими текстами є такі:

- вправи на визначення найважливіших елементів (знаходження головної, другорядної інформації, складання переліку основних понять, ключових слів тощо);
- вправи на вміння мобілізувати наявні предметні знання (складання схем головних понять, знаходження взаємозв'язку між ними, складання схем головних термінологічних понять);
- вправи на розвиток умінь пошуку й ідентифікацій (добір дериватів, синонімів, антонімів);
- вправи на встановлення значень невідомих лексичних одиниць;
- вправи на формування навичок переносу значень лексичних одиниць мови оригіналу у мову перекладу;
- вправи на розвиток контекстуальної здогадки, прогнозування;
- вправи на розпізнавання логіко-семантичних зв'язків;
- вправи на формування навичок та умінь перекладу граматичних явищ та конструкцій.

Отже, для належної підготовки майбутніх перекладачів необхідно розробити комплекс вправ на основі фахових текстів. Ці вправи повинні різнобічно розвивати вміння студентів, охоплюючи різні аспекти мовленнєвої діяльності. Під час виконання таких вправ студенти розширюють свій словниковий запас за рахунок термінів, які є важливою частиною фахових текстів. Тому, перш ніж приступити до перекладу текстів за фахом, необхідно ознайомитися зі всіма тонкощами текстів такого виду, оскільки вони містять безліч складних конструкцій, вузькоспеціалізованих термінів, скорочень та аббревіатур, які створюють неабиякі труднощі не тільки для перекладачів-початківців, але й для досвідчених фахівців у галузі перекладу.

Література

1. Алексеева Л. М. Объект и предмет современного переводоведения / Л. М. Алексеева // Вестник Пермского государственного университета. Иностранные языки и литература. Вып.5 (21). – Пермь, 2008. – С. 85-90.
2. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ / Г. В. Барабанова. – К. : Фірма "ІНКІОС", 2005. – 315 с.
3. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам : пособие для учителя / Н. Д. Гальскова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : АРКТИ, 2003. – 192 с.
4. Дегтярева Ю. В. Когнітивні характеристики читання та їх роль у процесі навчання професійно спрямованого читання / Ю. В. Дегтярева // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – № 649. – Харків : Константа, 2005. – С. 199-201.
5. Колшанский Г. В. Коммуникативная функция и структура языка / Г. В. Колшанский. – М. : КомКнига, 2005. – 176 с.
6. Мирам Г. Э. Профессия: переводчик / Г.Э. Мирам. – К. : Ника-Центр Эльга, 2000. – 156 с.
7. Молчанова С. Г. Теоретическая и практическая аттестация педагогических руководящих работников образовательного учреждения / С. Г. Молчанов. – Челябинск : Изд-во Челяб. гос. ун-та, 1998. – 255 с.
8. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у навчальних закладах: Підручник / С. Ю. Ніколаєва – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
9. Degtyarova Y. Reading-Focused Instruction Programme for University Students of Business English in Ukraine // Business Issues. – 2003. – No. 3. – P. 17-20.